

MITXELENAREN HIZTEGIA EGITEKO AKORDIOA SINATU ZEN EGUNEAN

Gasteizen, 1984, Maiatzak 16

Fr. Luis Villasante

Euskaltzainburuaren hitzak

Jaunak:

Zinez, egun haundia eta pozgarria da hau neretzat (eta barka, *nere* hori sartzen badut Euskaltzaindiaren izenean mintzo naizen une honetan).

Hogei hamar urte igaro ez badira, ez da urrun egongo, Euskaltzaindiak Hiztegi hau prestatzeko agindua K. Mitxelena euskaltzain jaunari eman ziola. Baina behar bezalako bide eta laguntzen eskasiagatik, eta obra haundi horretarako behar zen girorik ez zelako, eta egileak beste zereginei aurpegi eman behar zielako, eta abar, burutu gabe dago oraindik. Tarte horretan zerbait eta zerbait baino gehiago ere egin dela uste dut, baina maiz gertatzen den bezala, obraren neurriak haundiagotuz joan dira, gizon bakar baten indarrak eta ahalmenak gainditzera.

Zintzoki aitortu behar dut ni euskaltzainburu naizen denbora guztian hau izan dudala kezka eta arrangurarik nagusiena: Hiztegi honen ekintza nola bultzatzea, nola aitzina. Eta noizbait heldu da eguna. Horregatik nioen haundia dela benetan egungo egun hau.

Euskararen auzia bideratu nahi badugu, alde askotarik lagundu beharko diogu. Baina premia bat dago, benetan gorria dena, hots: Hiztegi orokor, oinarritzko, luze, zabal, sakon, ugari eta ondo egindako batena. Horretarako behar da iturrietara jo, euskaraz idatzi den guztia arakatu, euskararen lekuko horiek aztertu eta Hiztegi horretan azterketa guzti horren emaitza eskaini. Zer lana! Gizon bakar batek egiteko, gehiegizkoa. Baina zorionean Mitxelenak gaur baditu laguntzaileak ere.

Euskararen munduan behar aina azterketa egin ez delako, bada oraindik puntu ilunik: zalantza, iratxo, laino eta korapilorik aski. Honelako Hiztegi haundi, zabal bat, euskararen iturburuak xurgatuko dituena, behar-beharrezkoa dugu iluntasun horiek aienatzeko, euskalarien ikerketei laguntzeko, idazle, irakasle eta hizlarietara behar diren argibideak eskeintzeko.

Badakit jendeak maizenik sakeleko hiztegiak edo liburuska eskuarrak nahi izaten dituela. Kontsultako liburu astunak iraultzeko ez du izaten ez astirik, ez gogorik. Bai; liburu arin horiek ere ongi etorriak izan bitez. Baina bistan da: hiztegi laburrak ongi eginak izateko, luzea eginik egotea eskatzen dute. Zabaletik mehea atera daiteke, baina ez alderantziz. Hori ez dugun bitartean nekez emango dugu ganorazko urratsik.

Honekin ez dut esan nahi orain arte ez dela ezer egin. Guztion gogoan dago Azkuek egindako Hiztegia. Baina hura egin zela badira 80 urte. Bere garairako Azkuek lan oso ona egin bazuen ere, hiztegi horri gaurkotu eta osatu beharra antz ematen zaio. Alde batetik, ordutik honera euskarak bere bidea egin eta hitzetan halako hazkunde bat ezagutu duelako; eta bestetik, joan mendeetako altxorra ere ezin izan zuelako erdizka baizik baliatu. Gaur, berriz, orduan ez zeuden tresnak ditugu —ordenadorea etab.— lan guzti hori behar bezala egiteko aukera ematen digutenak. Hain zuzen, Azkueren hiztegia hobetzeko asmotik sortu zen gaur eragin nahi dugun beste Hiztegi hau.

Baina ez naiz hemen hasiko hiztegitzaren arloan orain arte egin diren lanak kontatzen. Arlo honetan lan egin duten guztiei esker ona zor diegu, noski. Eta badira laguntza eskasiatik oso aspaldiko hiztegiak oraindik argia ikusi gabe daudenak.

Aita Larramendiren hiztegia Gipuzkoako Diputazioaren laguntzari esker agertu zen. Azkuerena, berriz, Bizkaiko Diputazioari esker. Bi horiek bezain “suertoso” edo areago gertatu zara zu, Mitxelena!

Bai. Euskaltzaindiaren aginduz Mitxelenak egiten duen Hiztegi orokor honek aurkitu du noizbait eta zorionean behar zuen Mezenas, eta ez nolana hiko: Eusko Jaurlaritza eta Diputazioak. Eskerrik asko, jaunak!, Euskaltzaindiaren izenean. Berriz ere diot: Egun haundia da hau euskararentzat eta Euskal Herriarentzat.

Segur naiz, laguntza honekin burutuko den Hiztegi hori tresna ezin utzizkoa bihurtuko dela ikasle, irakasle, euskalari, hizlari, idazle, eta, hitz batez esateko, euskara sustraitik ikasi eta menderatu nahi duten guztientzat.

Eskerrik asko, bada, Jaurlaritza eta Diputazioei, eta zorionak zuri, Mitxelena, hainbeste urtez itxaroten egon ondoren, azkenean zeure ordua heldu zaizulako!